

SPOLJNA POLITIKA SRBIJE – BILATERALNI I MULTILATERALNI ODNOSI

U okviru obeležavanja 18 godina rada Evropskog pokreta u Srbiji (EPUS) i 15 godina Foruma za međunarodne odnose koji deluje u njegovom okrilju, 24. novembra 2010. godine u beogradskom Aeroklubu održana je javna debata Foruma na temu „Spoljna politika Srbije – bilateralni i multilateralni odnosi”.

Forum je osnovala grupa uglednih profesora i istraživaca u oblasti međunarodnog prava, međunarodnih političkih i ekonomskih odnosa, iskusnih diplomata i vodećih spoljnopolitičkih komentatora. Članovi se sastaju sredom i svestrano, uz uvodničare, razmatraju aktuelne teme spoljne politike i međunarodnih odnosa, čineći tako jedinstvenu instituciju u Srbiji u smislu članstva, stručnosti i demokratičnosti. Javna debata je organizovana sa namerom da Forum jubilej obeleži radno i u skladu sa svojim ciljem – davanje doprinosa građenju realnih predstava u našoj javnosti o današnjem izmenjenom svetu, našem mestu, interesima i šansama u njemu, kao i formiranju politike zemlje na tim osnovama. Debata je predstavljala sveobuhvatan prikaz odnosa Srbije sa različitim državama, određenim regionima i međunarodnim organizacijama, kao i o međunarodnom pravu, ekonomskim i medijskim aspektima spoljne politike, parlamentarnoj saradnji i kreiranju i vođenju spoljne politike Srbije. Pored predsednika EPUS Živorada Kovačevića i niza drugih istaknutih članova Foruma, u debati je učestvovalo i nekoliko gostiju iz regiona i Srbije, kao i Mihael Erhe (Michael Erhke), direktor Fondacije Fridrih Ebert, koja je bila suorganizator skupa.

Nedostatak koncepta, svojevrsna lutanja, slanje nejasnih, pa i protivrečnih signala, odnosno povremena primena politike dvostrukih standarda kada je reč o spoljnoj politici Srbije, naglašeni naročito u uvodnom izlaganju Mirka Tepavca, bili su jedna od tema koja se provlačila i kroz brojne druge priloge. U ovom kontekstu navođeni su odnos prema međunarodnom pravu – konceptima samoopredeljenja i prava manjina, sukobima u bivšoj Jugoslaviji kao građanskom ratu ili međunarodnom sukobu, o čemu je govorio prof. dr Vojin Dimitrijević, „zbnjujuće oscilacije” u delovanju i određenim stavovima prema inicijativama u Ujedinjenim nacijama (UN), posebno u oblasti ljudskih prava (ambasador

Pavle Jevremović, doskorašnji šef misije u UN), odnos prema nekim (malim) susedima (dr Dragan Đukanović).

O odnosima Srbije sa Evropskom unijom (EU) govorila je dr Tanja Mišević, potpredsednik Evropskog pokreta, a kompleksnost dinamike unutrašnjepolitičkih i spoljnopolitičkih odnosa kako Srbije, tako i Sjedinjenih Američkih Država (SAD) tokom poslednjih deset godina lucidno je predstavio prof. dr Ivan Vujačić, ambasador u SAD od 2002. do 2009. godine. On je ponudio uslovnu podelu na faze u bilateralnim odnosima na tri perioda. Prvu fazu karakteriše uspon saradnje i uzajamnih odnosa (2000-2004), odnosno ukidanje ranijih restrikcija, podrška u međunarodnim finansijskim institucijama, priliv investicija, formiranje srpskog kokusa u Kongresu SAD. Međutim, već u sledećoj fazi (2005-2008), uz podršku ulasku Srbije u Partnerstvo za mir i porast vojne saradnje, dolazi do istovremenog zaoštavanja povodom pregovora o statusu Kosova i Metohije, s obzirom da je stav SAD o njihovom ishodu brzo postao jasan. Nakon jednostranog proglašenja nezavisnosti Kosova, ambasador Srbije je pozvan na dugotrajne konsultacije. Od njegovog povratka, oktobra 2008. godine, po Vujačiću može se govoriti o fazi zahlađenja i tihe konfrontacije povodom diplomatske borbe Srbije za ograničavanje broja zemalja koje će priznati tu nezavisnost, te za novu rezoluciju u Generalnoj skupštini Organizacije Ujedinjenih nacija (OUN). Zaokret u politici Srbije u vezi povlačenja svoje rezolucije u Generalnoj skupštini OUN i podrška verziji rezolucije EU o istom pitanju, te pristajanje na dijalog o tehničkim pitanjima sa Prištinom, stvorili su mogućnost prevazilaženja politike tihe konfrontacije sa SAD, pa se može očekivati ponovni uspon odnosa. Kako je ovakva dinamika postojala i sa vodećim zemljama EU, sličnu periodizaciju predložio je u pogledu odnosa Srbije i Nemačke dr Ognjen Pribičević, doskorašnji ambasador u Berlinu.

Odsustvo strategije socioekonomskog razvoja na osnovu koje bi se unapredila ekonomija, naročito izvoz (Simeon Pobulić), i ekonomska snaga, odnosno slabost, Srbije, takođe su bile često pominjane dimenzije koje je potrebno neprestano imati na umu kako bi se realno sagledavala pozicija naše države. Navođena je važnost boljeg korišćenja postojećih ugovora o široj saradnji sa pokrajinama Bavarskom i Baden Vinterberg u Nemačkoj (Pribičević) i određenim provincijama u Kini (prof. dr Dragana Mitrović), potreba obnavljanja ranijih i stvaranja novih poslovnih veza u arapskom svetu i nesvrstanim zemljama u celini, koji predstavljaju ogromno tržište (ambasador Dušan Simeonović), kao i kontakata sa regionalnim liderima u Ruskoj Federaciji (Žarko Petrović). O stvarnom ekonomskom značaju Srbije najilustrativnije govore navedene činjenice da je trgovinska razmena Srbije sa Nemačkom dve milijarde evra, dok je razmena Nemačke sa znatno manjom Hrvatskom četiri milijarde, a sa Češkom, kojoj smo slični po veličini, čak deset puta veća - 20 milijardi.

Osim malih izvoznih kapaciteta Srbije, naglašavan je i problem kapaciteta u spoljnoj politici, odnosno preveliki fokus na pitanje statusa Kosova i Metohije zbog koga Srbija nema inicijativa ili je sasvim odsutna iz

diskusija o raznim drugim regionalno i globalno važnim pitanjima. To je bio slučaj sa brojnim temama u UN, prema navodima doskorašnjeg šefa srpske misije u Njujorku, Pavla Jevremovića, kao i sa nekim pitanjima koja se raspravljaju na nivou parlamentarnih delegacija u Organizaciji za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS), saradnje sa Evropskim parlamentom. Ipak, nekoliko pozitivnih primera pomeranja fokusa sa uskog, takoreći lokalnog pogleda na spoljnu politiku, navela je Nataša Vučković, članica Obora za inostrane poslove i Odbora za evropske integracije Narodne skupštine Republike Srbije.

Problem lokalne vizure i sužene, uprošćene ili čak pogrešne precepcije često je navođen. Bilo da je reč o neprestanoj potrazi za obnovom nekadašnjeg prijateljstva sa Francuskom (prof. dr Predrag Simić, doskorašnji ambasador u Parizu), ovde dominantnoj percepciji interesa i prioriteta Rusije (Žarko Petrović), diskursa oko eventualnog članstva u NATO (Milan Karagaća), ili tretiranju spoljnopolitičkih tema u medijima i premalom broju dopisnika iz inostranstva (Momčilo Pantelić), radi se o elementima koji u nekoj meri doprinose (ne)kvalitetu informacija, nerealnim očekivanjima ili čak pogrešnim predstavama o unutrašnjoj dinamici u određenim zemljama i organizacijama i mestu Srbije u međunarodnim dešavanjima. Tome treba dodati stranačke i medijske manipulacije, koje neretko vode deformisanom poimanju okruženja.

U raspravi je naglašen i nedostatak spoljnopolitičke strategije i ozbiljne parlamentarne i demokratske kontrole u ovoj oblasti, kao i analitičkih službi za promišljeno i sistematično praćenje globalnih kretanja, planiranje i procenu dometa vladine politike i podsticanje aktivnog delovanja u međunarodnim organizacijama, o čemu je posebno govorio Jova Ilić. Stoga možda i nije iznenađenje da se u nekoliko navrata pominjao i određeni kontinuitet sa politikom Slobodana Miloševića. Tako je Vladimir Pavićević sa Fakulteta političkih nauka ustvrdio da čak ni podnošenje zajedničke rezolucije na Generalnoj skupštini UN sa 27 članica EU, iako predstavlja nagoveštaj diskontinuiteta, još ne znači i formulisanje novih elemenata politike prema Kosovu i Metohiji, predlažući da se pristupi radikalnom *rešavanju* ovog problema umesto *održavanja* na agendi, tako što bi se pregovaralo o uslovima za prihvatanje nezavisnosti.

Sa druge strane, relativno optimističan pogled pružio je gost iz Podgorice Branko Lukovac, koji je ocenio da se po prvi put posle 20 godina odnosi Srbije i Crne Gore razvijaju u pravom smeru. On je pohvalio inicijative predsednika Srbije Borisa Tadića tokom nedavne posete Crnoj Gori, naročito za zajednička diplomatsko-konzularna predstavništva, i predložio diskusiju i usvajanje jednog dugoročnijeg i sveobuhvatnijeg zajedničkog dokumenta o odnosima dve zemlje. O ograničenom suverenitetu Bosne i Hercegovine u spoljnim poslovima prema Dejtonskom ugovoru govorio je Vehid Šehić, predsednik Foruma građana Tuzle, a o svojevrsnom angažovanju Srbije na resetovanju odnosa sa susedima tokom 2010. godine, uz nuđenje „strateškog partnerstva” Hrvatskoj, dr Dragan Đukanović iz Instituta za međunarodnu politiku i privredu.

Budući da se radi o možda i najkvalitetnijoj diskusiji na temu spoljne politike nakon 5. oktobra, kako je ovu debatu procenio Živorad Kovačević, značajno je što će šire verzije izlaganja svih dvadesetak učesnika biti brzo objavljene u zborniku radova. Organizatori se nadaju da će taj zbornik, uz još neke nove publikacije Foruma i EPUS, poslužiti kao podsticaj za otvaranje šire rasprave o spoljnoj politici u nadležnim skupštinskim odborima i javnosti. Optimalan rezultat bi bilo usvajanje promišljene, realne i dosledne spoljnopolitičke strategije Srbije, kojom bi se prevazišla nekoherentnost i nedostatak dugoročne vizije u spoljnopolitičkom delovanju Srbije, dokumentovani tokom ove zaista izuzetne debate.

Svetlana ĐURĐEVIĆ-LUKIĆ